

” Костель В. Зміст та структура економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 5. С. 74-84. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i5-009>.

Kostel V. Zmist ta struktura ekonomichnoi kompetentnosti maibutnih bakalavriv z torhivli [Content and structure of the economic competence of future bachelors in trade]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 5. S. 74-84. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i5-009>.

УДК 378.147:33-057.87

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i5-009

Володимир КОСТЕЛЬ

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-8966-1022>

vkosmos312@ukr.net

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТОРГІВЛІ

Анотація. У статті представлено результати теоретичного дослідження, спрямованого на уточнення змісту та структури економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі. На основі порівняльного аналізу наукових підходів вітчизняних і зарубіжних авторів встановлено відсутність єдиного тлумачення цього поняття та виявлено розбіжності у визначенні його родових і видових ознак. У роботі запропоновано авторську інтерпретацію економічної компетентності як інтегральної якості особистості, що поєднує готовність і здатність діяти в умовах ринку, синтез економічних знань, практичного досвіду, ціннісних орієнтацій фінансової відповідальності та етичного підприємництва, а також уміння застосовувати інструменти раціонального прийняття рішень у професійній діяльності.

Визначено структурні компоненти економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексивний. Кожен із них виконує специфічну функцію у формуванні здатності майбутнього фахівця до аналітичного мислення, ефективного управління товарними потоками, здійснення комерційних операцій, прогнозування ринкової кон'юнктури й забезпечення економічної результативності діяльності торговельного підприємства. Обґрунтовано логічні взаємозв'язки економічної компетентності з іншими професійними та субкомпетентностями, зокрема підприємницькою, що дало можливість окреслити її місце в загальній системі професійної підготовки.

Отримані результати мають теоретичну й практичну значущість: вони уточнюють зміст категоріального апарату, слугують основою для конструювання освітніх програм та визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості економічної компетентності. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення моделі її формування, емпірична перевірка педагогічних умов та визначення ефективних освітніх технологій, спрямованих на розвиток економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі.

Ключові слова: економічна компетентність; професійна підготовка; бакалаври з торгівлі; компоненти; структура.

Vladimir KOSTEL

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0007-8966-1022>

vkosmos312@ukr.net

CONTENT AND STRUCTURE OF THE ECONOMIC COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS IN TRADE

Abstract. The article presents the results of a theoretical study aimed at clarifying the content and structure of the economic competence of future bachelors in trade. A comparative analysis of scientific approaches of domestic and international researchers revealed the lack of a unified interpretation of this concept and significant discrepancies in defining its generic and specific features. The author proposes an original interpretation of economic competence as an integral personal quality that combines readiness and ability to act effectively in a market environment, the synthesis of economic knowledge, practical experience, value orientations related to financial responsibility and ethical entrepreneurship, as well as the ability to apply tools for rational decision-making in professional practice.

The structural components of economic competence of future bachelors in trade are identified as motivational-value, cognitive, activity-based, and personal-reflective. Each component performs a specific function in developing the ability of a future specialist to think analytically, manage commodity flows effectively, carry out commercial operations, forecast market trends, and ensure the economic efficiency of a trading enterprise. Logical interrelations between economic competence and other professional and sub-competences—particularly entrepreneurial competence—are substantiated, which allowed determining its place within the overall system of professional training.

The obtained results have both theoretical and practical significance: they refine the conceptual apparatus, provide a foundation for designing educational programs, and support the development of assessment criteria for evaluating the level of economic competence formation. Promising areas for further research include designing a model for its development, empirically verifying pedagogical conditions, and identifying effective educational technologies aimed at strengthening the economic competence of future bachelors in trade.

Keywords: economic competence; professional training; bachelors in trade; components; structure.

Постановка проблеми. Виклики в економіці та сфері торгівлі (розвиток цифрової економіки, динамічні зміни у структурі споживчих ринків, глобалізація торговельних операцій, поява інноваційних форматів торгівлі, інтернет-комерція, автоматизовані торговельні системи тощо)

суттєво підвищують вимоги до рівня економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі. Підготовка бакалаврів з торгівлі сьогодні потребує чіткого розуміння того, які саме економічні знання, уміння й способи мислення допомагають фахівцю ефективно працювати у сфері торгівлі. У навчальних програмах різних закладів освіти зустрічається широкий набір економічних дисциплін, але їхній зміст і взаємозв'язки не завжди формують у студентів цілісну систему економічної компетентності. Через це частина випускників упевнено володіє окремими інструментами (наприклад, аналізом витрат або фінансовими розрахунками), проте відчуває труднощі у застосуванні економічних знань у практичних ситуаціях реального бізнесу. Професійна діяльність у торгівлі вимагає від молодого фахівця здатності адекватно оцінювати ринкову ситуацію, аргументовано приймати господарські рішення, працювати з економічною інформацією, аналізувати поведінку споживачів, планувати витрати й прогнозувати результати. Саме ці вміння часто залишаються фрагментарними, оскільки відсутнє чітке розуміння структури економічної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі як окремої освітньо-професійної категорії.

Проблема ускладнюється тим, що в наукових дослідженнях економічна компетентність зазвичай розглядається узагальнено – як складова економічної культури особистості або як загальнофахова компетентність економіста. Проте специфіка торговельної діяльності потребує точнішого опису її елементів: які економічні знання є базовими, які прикладними, які навички є ключовими у взаємодії з постачальниками, споживачами, партнерами, а які у роботі з товаром, асортиментом, ціноутворенням чи обліком. Питання набуває ваги й у суспільному вимірі. Торгівля – одна з галузей, що безпосередньо впливає на добробут громадян, доступність товарів, прозорість цін та розвиток малого й середнього бізнесу. Від якості економічної підготовки фахівців залежить ефективність роботи підприємств, коректність економічних рішень, раціональне використання ресурсів, а також рівень довіри споживачів. Тому уточнення змісту й структури економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі має не лише освітнє, а й соціальне значення. Таким чином, виникає потреба у детальному науковому аналізі цієї компетентності: визначенні її складових, встановленні логіки взаємозв'язків між ними та обґрунтуванні того, які саме економічні уміння й знання формують фундамент професійної діяльності фахівця з торгівлі. Такий аналіз дозволить підвищити якість освітніх програм, зробити підготовку студентів більш практично орієнтованою та відповідною до реальних потреб галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування економічної компетентності в сучасному науковому дискурсі розглядається в контексті реалізації компетентнісного підходу та модернізації професійної освіти. Вітчизняні дослідження переважно зосереджені на визначенні сутності цього феномену та обґрунтуванні педагогічних умов його формування у процесі фахової підготовки. Зокрема, Д. Антонюк [1] визначає економічну компетентність як інтегративну характеристику особистості, що поєднує систему економічних знань, аналітичні вміння та здатність до прийняття ефективних рішень. Розширюючи цей підхід, Ву Мінлі [6] акцентує на ролі мотиваційно-ціннісного компонента та професійної рефлексії, що свідчить про поступовий перехід від суто знаннєвого до особистісно орієнтованого розуміння економічної компетентності. У низці дисертаційних досліджень (О. Богоніс [3], Т. Бурлаєнко [4], С. Вітер [5], Т. Кондратенко [9], М. Морозова [10], В. Москов [11], Л. Сікорак [16]) економічна компетентність розглядається як складова професійної компетентності фахівців різних галузей. Разом з тим простежуються спільні методологічні підходи: орієнтація на практичну підготовку, інтеграція економічного змісту у фахові дисципліни та використання інноваційних педагогічних технологій. Так, О. Богоніс [3] обґрунтовує ефективність практико-орієнтованого навчання, тоді як Т. Бурлаєнко [4] доводить доцільність застосування ігрових форм як засобу розвитку економічного мислення.

Водночас аналіз зазначених праць дає можливість виявити певні обмеження: більшість досліджень має галузевий характер і не забезпечує узагальненої моделі формування економічної компетентності, придатної для міждисциплінарного застосування. Крім того, недостатньо уваги приділяється взаємозв'язку економічної компетентності з іншими ключовими компетентностями, зокрема цифровою та підприємницькою. Методологічні засади компетентнісного підходу, які є підґрунтям для дослідження економічної компетентності, розкрито у працях Н. Бібік [2] та матеріалах наукових узагальнень [8]. У цих роботах компетентність визначається як інтегрований результат освіти, що забезпечує готовність особистості до практичної діяльності. Однак економічна складова в них не є предметом спеціального аналізу, що зумовлює потребу її подальшого дослідження.

На відміну від вітчизняних, зарубіжні дослідження характеризуються більш системним і стандартизованим підходом до вивчення економічних компетентностей. У роботі S. Seeber [25] обґрунтовано концепцію ситуаційно-специфічних економічних компетентностей, що передбачає здатність ефективно діяти в умовах реальних економічних ситуацій. Такий підхід розширює традиційне трактування компетентності, поєднуючи знання, уміння та поведінкові стратегії. Аналітичні матеріали OECD [22] та UNESCO-UNEVOC [26], що ґрунтуються на широкій емпіричній базі,

підтверджують зростання ролі економічної, фінансової та підприємницької компетентностей у системі професійної освіти. У цих документах підкреслюється необхідність їх інтеграції з цифровими навичками, критичним мисленням та адаптивністю до змін ринку праці. Сучасні дослідження у сфері професійної освіти (Pan H. та ін. [23]) акцентують на міждисциплінарному характері економічних компетентностей та їх зв'язку із соціально-економічним розвитком.

Важливим доповненням до зазначених підходів є сучасні емпіричні дослідження, представлені у виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах. Зокрема, у праці Argea C., Wuttke E., Breuer K. та ін. [21] обґрунтовано міждисциплінарний характер економічної та фінансової компетентності, яка розглядається як поєднання когнітивних, мотиваційних і поведінкових компонентів, необхідних для ефективної економічної діяльності в реальних умовах. Автори підкреслюють значення контекстуального навчання та наближення освітнього процесу до практичних економічних ситуацій. Крім того, K. Rehman, M. Mia [24] досліджено фактори пов'язані зі здатністю людини розуміти, аналізувати та оцінювати ситуації, що зрештою впливає на прийняття нею фінансових рішень, здійснено аналіз ефективності фінансової освіти, результати якого підтверджують її позитивний вплив на формування економічної компетентності та поведінкових стратегій прийняття фінансових рішень. Результати досліджень дають змогу розглядати фінансову грамотність як важливий структурний компонент економічної компетентності, що має бути інтегрований у систему професійної освіти.

Невирішені аспекти проблеми. Попри значну кількість праць, більшість досліджень: зосереджені на формуванні економічної компетентності у представників технічних, гуманітарних, педагогічних або робітничих спеціальностей; не містять системного аналізу економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі як окремої професійної групи; недостатньо розкривають структуру економічної компетентності саме у сфері торгівлі (економічний аналіз асортименту, ціноутворення, робота з товарними потоками, економіка торговельного підприємства, прогнозування попиту тощо); не пропонують узгодженої моделі компетентності, яка враховувала б специфіку сучасних форматів торгівлі, цифрових інструментів і ринкових умов. Саме ці аспекти залишаються недостатньо розробленими й потребують поглибленого аналізу, що і становить предмет дослідження.

Мета дослідження: Метою дослідження є визначення змісту та структури економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі, а також уточнення її складових, що відображають специфіку професійної діяльності у сфері торгівлі та забезпечують здатність студентів застосовувати економічні знання й уміння у практичних ситуаціях.

Методи дослідження. У дослідженні використано комплекс методів, зокрема: аналіз і узагальнення наукових джерел для визначення стану розробленості проблеми; порівняльний аналіз для зіставлення підходів вітчизняних і зарубіжних авторів; структурно-логічний метод для уточнення складових економічної компетентності; системний підхід для обґрунтування її цілісної структури; теоретичне моделювання для формування моделі економічної компетентності бакалавра з торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виклад основного матеріалу ґрунтується на систематизації наукових підходів до розуміння економічної компетентності та узагальненні вимог, що висуваються до фахівців торговельної сфери. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних досліджень та з урахуванням особливостей професійної діяльності у торгівлі здійснено уточнення змісту та структури економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі.

Методологічну основу дослідження становлять положення компетентнісного, системного та діяльнісного підходів, а також нормативно-правові документи, що регламентують підготовку фахівців у сфері підприємництва та торгівлі. Зокрема, дослідження спирається на вимоги стандарту вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» [18], у якому визначено перелік загальних і спеціальних компетентностей, пов'язаних із економічною діяльністю, прийняттям управлінських рішень і функціонуванням суб'єктів господарювання. Водночас ураховано трансформації сучасної освітньої політики, зокрема оновлення переліку галузей знань і спеціальностей та запровадження нової спеціальності D7 «Торгівля» [14], що відображає тенденції до оновлення змісту професійної підготовки відповідно до потреб ринку праці та європейських освітніх стандартів.

Відповідно до методологічних засад педагогічних досліджень, науковець уже на початковому етапі має визначити, на які поняття він спиратиметься, які потребують уточнення та які будуть розвиватися далі (Є. Хриков) [19, с. 72]. Попередній аналіз показав, що для реалізації компетентнісного підходу в підготовці бакалаврів з торгівлі варто застосовувати ключові категорії цієї стратегії в усталеному науковому значенні. Зокрема, компетентність розглядається як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, цінностей та особистих якостей, що забезпечують успішну соціалізацію та професійну діяльність [13; 15]. Кваліфікація трактується як засвідчена документом сукупність набутих компетентностей, визначених освітньою програмою [13]. Результати навчання –

це ідентифіковані й вимірювані знання, уміння та якості, які здобувач має продемонструвати після опанування програми або її окремих компонентів [13].

У дослідженні також використовуються загально визнані педагогічні категорії: освіта, виховання, професія, педагогічна діяльність, освітнє середовище тощо. Водночас поняття «професійна компетентність» потребує окремого уточнення, оскільки має різні підходи до тлумачення та є ключовим для подальшого аналізу. В. Кремень розглядає компетентність як інтегральну характеристику фахівця, що поєднує його професійні та особистісні якості й відображає рівень знань, умінь, досвіду та моральну позицію, необхідних для досягнення цілей у професійній діяльності [8]. Розвиваючи це визначення в руслі компетентнісного підходу, О. Набока пропонує трактувати професійну компетентність як інтегративну властивість, що включає професійну й особистісну компоненти: перша охоплює сформованість знань і вмінь та здатність діяти творчо в нестандартних ситуаціях, друга – професійну спрямованість, готовність розв'язувати професійні завдання та наявність усталеної професійної позиції, що свідчить про особистісну зрілість спеціаліста [12].

Таким чином, можна констатувати, що єдиного підходу до визначення сутності поняття «професійна компетентність» поки не сформовано. У наукових трактуваннях воно розглядається як здатність і готовність фахівця здійснювати професійну діяльність; спрямованість на якісне виконання професійних функцій; інтегральне особистісне утворення, що поєднує професійні й особистісні характеристики; комплексна характеристика діяльності, яка виявляється в індивідуальному стилі роботи; показник рівня підготовленості до виконання професійних завдань; динамічна цілісна структура, у якій поєднано значущі особистісні та професійні якості; системна властивість, що відображає зрілість і професійну готовність фахівця.

Для уточнення змісту поняття «професійна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі» важливо врахувати особливості професійної діяльності цих фахівців. Торгівля охоплює широкий спектр операцій, пов'язаних із рухом товарів від виробника до споживача: закупівлю, формування асортименту, ціноутворення, продаж, організацію збуту, логістику, аналіз попиту, прогнозування ринку, просування товарів, роботу з клієнтами та підприємницьку діяльність. Підготовка за спеціальністю D7 (076) «Підприємництво та торгівля» [14; 18] орієнтована на формування фахівця, здатного започатковувати бізнес, розробляти сучасні стратегії продажу, здійснювати комерційну діяльність, аналізувати ринок, управляти товарообігом та адаптувати бізнес-процеси до змін економічного середовища й технологічних інновацій. У цьому контексті професійну компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі доцільно розуміти як інтегративну якість особистості, що поєднує фахові знання, практичні вміння та суттєві особистісні характеристики. Вона визначає здатність фахівця ефективно здійснювати комерційну, маркетингову й управлінську діяльність, застосовувати цифрові інструменти, аналізувати ринкову ситуацію та ухвалювати стратегічні рішення в умовах конкуренції.

Проведений аналіз освітньо-професійних програм спеціальності D7 (076) «Підприємництво та торгівля» [14; 18] свідчить, що професійна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі охоплює низку ключових субкомпетентностей. До них належать:

- підприємницька компетентність – уміння генерувати бізнес-ідеї, оцінювати ризики, визначати ринкові можливості та створювати власну справу;
- управлінська компетентність – здатність організувати роботу підрозділу, формувати команду, делегувати повноваження та приймати стратегічні рішення;
- комерційна компетентність – навички здійснення закупівель і збуту, формування асортименту, вибору постачальників і ведення переговорів;
- маркетингова компетентність – уміння аналізувати ринкову кон'юнктуру, поведінку споживачів, просувати товари й управляти брендом;
- цифрова компетентність – володіння цифровими інструментами торгівлі, CRM-системами, аналітичними сервісами та засобами автоматизації;
- логістична компетентність – розуміння процесів руху товарів, управління запасами та оптимізації ланцюгів постачання;
- аналітико-прогностична компетентність – здатність опрацьовувати значні масиви даних, прогнозувати продажі й оцінювати ефективність бізнес-процесів;
- етико-правова компетентність – знання законодавства, уміння відстоювати права споживачів і дотримуватися професійної етики.

У структурі цих субкомпетентностей центральне місце посідає економічна компетентність, яка фактично є фундаментом для прийняття управлінських, комерційних і стратегічних рішень. Її трактують як поєднання економічних знань, практичних умінь, досвіду, економічного мислення та ціннісних орієнтацій [7, с. 87]. Наукові джерела свідчать про різні підходи до визначення цього поняття. Так, О. Богоніс характеризує економічну компетентність майбутніх фахівців готельно-ресторанної сфери як здатність трансформувати особистісні, когнітивні та діяльнісні ресурси у розв'язанні

економічно орієнтованих професійних завдань у динамічних умовах галузі HoReCa [3]. Проте така дефініція, на наш погляд, недостатньо чітко окреслює відмінність економічної компетентності від професійної — різниця фактично зводиться лише до типу завдань.

Л. Сікорак пропонує визначення економічної компетентності майбутніх робітників машинобудівного профілю як «динамічної комбінації» знань, умінь, навичок і цінностей, що реалізуються у професійній діяльності й забезпечують раціональне використання ресурсів [16]. Однак термін «динамічна комбінація» не є найближчою родовою ознакою компетентності, зазначений факт визнано на законодавчому рівні (мовиться про визначення терміну «компетентність» у чинній редакції Закону України «Про вищу освіту»), а характеристика «раціональне використання ресурсів» стосується радше екологічної, ніж економічної компетентності.

М. Морозова розуміє економічну компетентність фахівців гуманітарних спеціальностей як «комплексну інтегративну функційну якість фахівця, в основі якої лежить розвинене мислення і світогляд, а головними характеристиками якої є наявність у студентів фундаментальних наукових і прикладних знань у галузі економіки, знань правових норм, які визначають економічну діяльність, специфіки ділового спілкування, базових економічних понять, сформованість навичок та вмінь, необхідних для вирішення економічних проблем, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю, готовність до здійснення ефективної економічної діяльності в майбутній професії, високий рівень розвитку відповідних особистісних якостей у сучасних умовах ринкової конкуренції» [10, с. 67–68]. Проте така дефініція є надмірно розширеною й містить повтори, що ускладнює її практичне застосування та вимірювання рівнів сформованості компетентності.

Проведені узагальнення підтверджуються й висновками С. Вітер, яка розглядає економічну компетентність майбутніх молодших спеціалістів агротехнічних коледжів як базову інтегровану характеристику, що відображає здатність випускника мобілізувати засвоєні економічні знання, уміння та первинний досвід для ефективного виконання професійних економічних функцій у виробничій чи сервісній діяльності [5, с. 124]. Попри цінність наведених положень, визначення, на нашу думку, не охоплює всього змісту поняття та не відображає специфіки економічної компетентності саме фахівців аграрно-технічного профілю. У дослідженні Д. Антонюка економічна компетентність студентів технічних спеціальностей визначається як здатність свідомо й ефективно здійснювати професійну діяльність у сфері техніки та технологій на основі економічних знань, умінь, навичок, ставлень та особистісних якостей [1, с. 28]. Слушними є функціональні акценти автора, проте варто зауважити, що високий рівень економічних знань не є обов'язковою умовою для прояву економічної компетентності, адже вона формується поступово та може виявлятися навіть за початкового рівня підготовки.

Цікавим є підхід Ву Мінлі [6], який послідовно розмежовує родові та видові поняття. Спершу дослідник визначає економічну компетентність як інтегративну характеристику особистості, що відображає здатність діяти в економічній сфері на основі набутих знань, умінь, навичок і властивостей [6, с. 130]. Далі він деталізує її щодо майбутніх учителів образотворчого мистецтва, підкреслюючи здатність адаптуватися до соціально-економічних умов, діяти раціонально в ринковому середовищі та вирішувати як художньо-педагогічні, так і економічні завдання [6, с. 133]. Водночас певну непослідовність становить використання різних родових ознак у двох визначеннях, адже видові поняття має логічно успадковувати родову характеристику й також визначатися як інтегративна особистісна характеристика.

Для подальшого обґрунтування поняття «економічна компетентність майбутніх бакалаврів торгівлі» звернімося до логічних засад побудови наукових визначень. Як відомо, дефініція є логічною операцією, що розкриває зміст поняття, містить визначуване поняття (*definiendum*) та поняття-визначення (*definiens*) [20, с. 14]. Зміст поняття уточнюється через визначення, а його обсяг – через операцію поділу, коли родові поняття розмежовуються на видові за єдиною підставою. Поділ має відповідати класичним логічним правилам: пропорційність, єдина ознака поділу, взаємовиключність членів поділу, відсутність «стрибків» між рівнями [20].

У практичній діяльності, зокрема в роботі менеджерів із продажу, нерідко простежується невміння чітко формулювати базові поняття, що призводить до помилок у комунікації та прийнятті рішень. Тому дотримання логічних правил побудови дефініцій має важливе значення й в освітніх дослідженнях. Формальна логіка наголошує на таких вимогах: пропорційність визначення – обсяг *definiendum* має відповідати обсягу *definiens* (не бути ширшим або вужчим); уникнення кола у визначенні та тавтології; стверджувальний характер визначення – слід описувати, що саме становить зміст поняття, а не заперечувати; можливість існування кількох коректних дефініцій одного поняття; чіткість і несуперечливість – визначення має бути зрозумілим; повнота змісту – дефініція повинна охоплювати всі суттєві ознаки поняття [20]. Саме дотримання цих логічних вимог дозволяє сформулювати науково коректне, змістовне та однозначне визначення ключового поняття нашого дослідження.

Є. Хриков чітко окреслює головну вимогу до формування понятійного апарату дисертації: розпочинати обґрунтування будь-якого терміна необхідно з визначення його родового поняття, адже саме воно задає рамку для подальшої інтерпретації феномена та впливає на розуміння досліджуваної реальності [19, с. 72]. Тому, уточнюючи зміст поняття «економічна компетентність», насамперед потрібно встановити його найближчу родову ознаку. Аналіз дефініцій, наведений вище, свідчить, що вчені найчастіше відносять економічну компетентність до таких родових категорій, як «здатність», «властивість», «якість», «характеристика» чи «комбінація».

Водночас компетентність охоплює широкий спектр складових: знання, уміння, навички, досвід, цінності та інші особистісні характеристики. Термін «властивість» відображає лише окрему рису, тоді як «здатність» акцентує переважно на практичному виконанні діяльності. Натомість поняття «якість» дозволяє розглядати компетентність як цілісне утворення, що інтегрує різні властивості особистості. Саме тому доцільно визначити її як інтегральну якість, тобто таку, що поєднує взаємопов'язані риси та є нерозривним, цілісним утворенням. В українській мові слово «інтегральний» тлумачиться як «суцільний, єдиний, нерозривно пов'язаний» [17, с. 35], що цілком відповідає характеру компетентності як складного системного феномена.

На основі попередніх міркувань визначимо ключові видові ознаки поняття «економічна компетентність». Першою суттєвою ознакою є поєднання готовності та здатності суб'єкта ефективно функціонувати в економічному середовищі. Це зумовлено тим, що кожна діяльність спирається на потреби, мотиви та цілі, які формують внутрішню налаштованість особистості діяти відповідним чином. Оскільки компетентність має практичну природу, її зміст неможливо розглядати поза здатністю застосовувати знання в реальних умовах. Саме інтеграція готовності й здатності дозволяє фахівцю успішно реагувати на зміни ринку й забезпечувати конкурентоспроможність як власну, так і підприємства. Друга ознака стосується внутрішньої структури компетентності та визначається як поєднання економічних знань, практичного досвіду й цінностей, зокрема фінансової відповідальності та етичних норм підприємництва. Тут ідеться про традиційну тріаду: знаю (когнітивний компонент), вмію (практичний компонент), розумію навіщо (аксіологічний компонент) [2]. Саме слово «синтез» підкреслює єдність цих складників: вони не існують окремо, а утворюють цілісний комплекс взаємопов'язаних властивостей. Ціннісні орієнтації охоплюють відповідальність за економічні рішення, чесність у ділових відносинах, розуміння меж між вигодою та соціальними наслідками діяльності. У визначенні має бути й ознака, що відображає очікуваний результат підготовки бакалавра з торгівлі. Торгівля є динамічною галуззю, де рішення щодо асортименту, цін чи логістики приймаються в умовах змін попиту та конкуренції. Тому економічна компетентність майбутнього бакалавра передбачає здатність забезпечувати економічну ефективність діяльності – зменшувати витрати, підвищувати прибутковість та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Інструменти раціонального вибору (SWOT-аналіз, ABC/XYZ-аналіз, елементи теорії ігор тощо), забезпечують зв'язок між теоретичними знаннями й реальним економічним результатом. Під раціональністю діяльності майбутнього фахівця торгівлі розуміємо його здатність оцінювати альтернативи, прораховувати ризики та обирати оптимальні рішення з максимальною користю та мінімальними витратами.

Третьою важливою видовою ознакою поняття «економічна компетентність» визначаємо володіння інструментарієм раціонального прийняття рішень. Саме ця характеристика демонструє здатність здобувачів освіти застосовувати комплекс знань з економіки, маркетингу, права та суміжних дисциплін для грамотного розв'язання конкретних професійних ситуацій.

Враховуючи виділені ознаки, пропонуємо таке узагальнене формулювання: *економічна компетентність – це інтегральна якість особистості, яка проявляється у готовності та здатності діяти ефективно в умовах сучасних ринкових відносин на основі синтезу економічних знань, практичного досвіду, ціннісних орієнтацій фінансової відповідальності й етичного підприємництва, а також уміння застосовувати інструменти раціонального прийняття рішень.*

Переходячи до визначення поняття «економічна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі», слід зазначити, що воно перебуває у системі родо-видових відносин з низкою суміжних термінів. Так, професійна компетентність є родовим поняттям для «професійної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі» та охоплює «економічну компетентність» як її складник. У свою чергу, економічна компетентність виступає родовим поняттям щодо «економічної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі». Взаємозв'язки з іншими субкомпетентностями мають інший характер. Формальна логіка нагадує, що між двома поняттями можливі лише певні типи відношень: рівнозначність, перетин, підпорядкування (у двох варіантах) або повне виключення [20]. Це дозволяє чітко визначити місце досліджуваного терміна в загальній системі понять та уникнути логічних помилок при його подальшому уточненні.

Розглянемо характер зв'язку досліджуваного поняття з поняттям «підприємницька компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі». Підприємницьку компетентність зазвичай розуміють як інтегровану якість особистості, що ґрунтується на креативності, інноваційному мисленні,

готовності до ризику, здатності планувати та організовувати підприємницьку діяльність, утілювати ідеї в економічну практику, розв'язувати конфлікти, приймати рішення й нести за них відповідальність. Вона також охоплює формування моделей поведінки, необхідних для ефективного розв'язання виробничих завдань. Порівнюючи це поняття з «економічною компетентністю майбутнього бакалавра з торгівлі», можемо встановити відношення перетину обсягів («частковий збіг» [20]): обидва поняття мають спільні елементи, проте жодне не є повністю підпорядкованим іншому. Іншими словами, підприємницька компетентність не охоплює всіх ознак економічної, і навпаки – економічна компетентність не зводиться лише до підприємницької. Саме тому такі перехресні поняття не можна подавати в одному рівному переліку, оскільки вони не є співвідрядними. Для наочності цю логічну ситуацію доцільно представити за допомогою кіл Ейлера (рис. 1), де зона перетину відображає спільні характеристики обох компетентностей, а неперетинні частини – їхні унікальні змістові складники.

Рис. 1. Унаочнення родо-видових відношень для понять «Професійна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі», «Підприємницька компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі», «Економічна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі» засобами кіл Ейлера

Орієнтуючись на принцип наступності термінів, визначення досліджуваного поняття формулюємо у такій редакції: *економічна компетентність майбутнього бакалавра з торгівлі – це інтегральна професійно-особистісна якість, що виявляється у готовності та здатності суб'єкта до ефективної життєдіяльності та професійної активності в умовах сучасних ринкових відносин на основі синтезу економічних знань, досвіду комерційної діяльності, ціннісних орієнтацій фінансової відповідальності та етичного підприємництва, а також функціонального володіння інструментарієм прийняття раціональних рішень у торговельній галузі.*

На основі узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження, змісту освітньо-професійних програм зі спеціальності D7 (076) «Торгівля», інших наявних освітньо-нормативних документів запропоновано структуру економічної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі розглядати як єдність чотирьох взаємообумовлених та взаємозалежних компонентів (рис 2).

Рис. 2. Структура економічної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі

Мотиваційно-ціннісний компонент виступає внутрішнім рушієм економічної активності майбутнього бакалавра з торгівлі та стимулює його до засвоєння сучасних економічних знань і моделей комерційної діяльності. Саме він визначає ціннісний зміст професійної позиції здобувача, формує усвідомлення ролі торгівлі як ключового елемента ринкової економіки, що забезпечує взаємодію між виробником і споживачем. Сформованість цього компонента проявляється у прагненні до економічного успіху шляхом створення суспільної користі, готовності дотримуватися норм етичного підприємництва навіть за умов конкуренції, відповідальному ставленні до ресурсів і розумінні власної фінансової відповідальності за прийняті комерційні рішення. Практика показує, що саме мотиви, інтереси й потреби стимулюють професійне зростання здобувача та формують клієнтоорієнтованість, у межах якої чесність у взаємодії з партнерами стає вагомою конкурентною перевагою.

Когнітивний компонент охоплює систему фундаментальних і прикладних економічних знань, які складають інтелектуальну основу підготовки фахівця торговельної сфери. Він передбачає розуміння мікро- і макроекономічних процесів, механізмів ціноутворення, функціонування ринкової інфраструктури, вміння оперувати категоріями попиту, пропозиції, еластичності, конкурентоспроможності товарів. До його змісту входять також знання основ торговельного законодавства, прав споживачів, стандартів якості продукції, економіки підприємства, фінансового аналізу, обліку та податкового планування. Особливої уваги потребує оволодіння інструментами цифрової торгівлі та сучасними маркетинговими стратегіями. Саме когнітивний компонент забезпечує інформаційну готовність майбутнього фахівця до розв'язання складних професійних завдань у мінливих умовах ринку й, таким чином, виступає базою для розвитку інших складників економічної компетентності.

Діяльнісний компонент відображає вміння та навички майбутнього бакалавра з торгівлі застосовувати економічні знання на практиці. Він включає здатність виконувати комерційні операції, використовувати набуті методи розв'язання прикладних завдань і прийняття раціональних рішень. Цей компонент проявляється у практичному володінні економічною діяльністю: умінні працювати з програмним забезпеченням для обліку товарів та аналізу продажів, управляти товарними запасами, формувати оптимальний асортимент і вибудовувати логістичні ланцюги. Випускник має демонструвати впевнене використання методів раціонального вибору – від добору надійних постачальників до планування програм клієнтської лояльності. Він також повинен уміти проводити професійні переговори, укладати договори та контролювати їх виконання.

Особистісно-рефлексивний компонент визначає здатність майбутнього фахівця до саморегуляції, самооцінки та критичного аналізу результатів власної діяльності. Він охоплює вміння оцінювати ефективність прийнятих рішень, виявляти помилки у власних розрахунках і своєчасно їх коригувати. Центральним елементом цього компонента є економічне мислення, що забезпечує глибоке розуміння економічних і торговельних процесів та їх закономірностей. Розвинена рефлексія допомагає фахівцю визначити власні сильні сторони, оцінювати рівень професійних умінь, окреслювати перспективи кар'єрного зростання. Важливу роль відіграють особистісні якості, необхідні для роботи в сфері торгівлі: ініціативність, прагнення створювати додану цінність, раціональне ставлення до ресурсів, аналітичність, цифрова грамотність, здатність прогнозувати тенденції ринку. До цього блоку належать також емпатія та клієнтоцентричність, дотримання етичних норм, підприємливість, стресостійкість, інноваційність і вміння виходити за межі усталених схем, оптимізуючи застарілі торговельні процеси.

Водночас зазначимо, що наведена структура економічної компетентності майбутнього бакалавра з торгівлі є не механічним комплексом усталених складників, а сукупністю елементів, які в системі інтегровано відображають рівень професійно-економічної підготовки майбутніх бакалаврів з торгівлі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дав змогу уточнити зміст і структуру економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі та визначити її ключові видові ознаки. Обґрунтовано, що економічна компетентність є інтегральною якістю особистості, яка поєднує готовність і здатність діяти в умовах ринкових відносин, синтез економічних знань, практичного досвіду, ціннісних орієнтацій фінансової відповідальності й етичного підприємництва, а також володіння інструментарієм раціонального прийняття рішень. Виокремлено структурні компоненти економічної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексивний, що забезпечують комплексний характер професійно-економічної підготовки здобувачів освіти.

Розкрито місце економічної компетентності в системі професійних і субкомпетентностей майбутнього бакалавра з торгівлі та визначено логічні взаємозв'язки між ними. З'ясовано, що економічна компетентність перетинається з низкою інших компетентностей (зокрема,

підприємницькою), але не є їхнім повним аналогом або похідною, що потребує чіткого розмежування та коректного врахування у структурі ОПП.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у: розробленні та апробації моделі формування економічної компетентності в освітньому процесі закладів вищої освіти; визначенні критеріїв, показників і рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх бакалаврів з торгівлі; методичному забезпеченні інтеграції цифрових інструментів, аналітичних методик і практико-орієнтованих технологій у процес підготовки студентів; емпіричному дослідженні ефективності різних педагогічних умов і освітніх технологій для розвитку структурних компонентів економічної компетентності.

Отримані результати створюють теоретичну основу для подальших наукових розвідок та відкривають можливості для вдосконалення професійної підготовки фахівців торговельної галузі у закладах вищої освіти.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаних джерел

1. Антонюк Д. Економічна компетентність студентів і фахівців технічних спеціальностей та її структурні компоненти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training*. 2021. Вип. 47. С. 104–109. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2859>
2. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_8
3. Богоніс О. М. *Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 322 с. URL: https://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_BOGONIS_pas.pdf
4. Бурлаєнко Т. І. *Формування економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти засобами ігрових форм навчання*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2013. 220 с.
5. Вітер С. А. *Формування економічної компетентності молодших спеціалістів у процесі фахової підготовки в агротехнічних коледжах*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 253 с. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/befb6ba9-ca96-4be2-90ae-a8ddad97ac33/content>
6. Ву Міллі. Економічна компетентність сучасного педагога: сутність і чинники формування. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61(1). С. 129–132. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.25>
7. *Економічний термінологічний словник-довідник* / уклад. А. Бабенко та ін. Дніпро, 2013. 460 с.
8. *Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації*: матеріали методологічного семінару (Київ, 3 квітня 2014 р.): у 2 ч. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. Ч. 2. 291 с.
9. Кондратенко Т. В. *Формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2019. 342 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0419U000709>
10. Морозова М. М. *Формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Старобільськ, 2018. 312 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3172>
11. Москов В. А. *Формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 287 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U000035/>
12. Набока О. Г. *Професійно-орієнтовані технології навчання у підготовці майбутніх економістів*: монографія. Слов'янськ, 2012. 303 с.
13. *Про вищу освіту*: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
14. *Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей (нова редакція)*: постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1392 (зі змінами 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2022-%D0%BF>
15. *Про освіту*: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
16. Сікорак Л. А. *Формування економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівного профілю*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2020. 295 с. URL: https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2020/Sikoraka_L_A/dis.pdf
17. *Словник української мови*: у 11 т. / за ред. І. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с.
18. *Стандарт вищої освіти України*: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Затверджено наказом МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/07/076-pidpryemnytstvo-torhivlya-birzhova-diynalnist-bakalavr.pdf>
19. Хриков Є. М. *Методологія педагогічного дослідження*: монографія. Харків, 2017. 237 с.

20. Шепетяк О. М. *Логіка*: підручник. Київ: Фенікс, 2015. 256 с.
21. Aprea C., Wuttke E., Breuer K., Koh N. K., Davies P., Greimel-Fuhrmann B., Lopus J. (eds.). *Financial Literacy in the Twenty-First Century: An Introduction to the International Handbook of Financial Literacy*. Springer, 2023. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0360-8_1
22. OECD. Education and Skills. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/education-and-skills.html>
23. Pan H., Wang G., Gao W., Liu X. Vocational education, skill formation and social development. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15(1), No 107. <https://doi.org/10.3390/educsci15010107>
24. Rehman K., Mia M. A. Determinants of financial literacy: a systematic review and future research directions. *Futur Bus Journal*, 2024. Vol. 10. P. 75. <https://doi.org/10.1186/s43093-024-00365-x>
25. Seeber S. Economic competencies and situation-specific commercial competencies. *Citizenship, Social and Economics Education*. 2017. Vol. 15(3). P. 162–182. <https://doi.org/10.1177/2047173417695275>
26. UNESCO-UNEVOC. *Trends in new qualifications and competencies for TVET*. 2020. URL: https://unevoc.unesco.org/pub/bilt_trends_mapping_study.pdf

References

1. Antoniuk, D. (2021). Ekonomichna kompetentnist studentiv i fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei ta yii strukturni komponenty [Economic competence of students and specialists in technical specialties and its structural components]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training*. Issue 47. 104–109. Retrieved from <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2859> (in Ukrainian).
2. Bibik, N. M. (2015). Perevahy i ryzyky zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkholu v shkilnii osviti [Advantages and risks of implementing the competence-based approach in school education]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. No. 1. 47–58. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpi_2015_1_8 (in Ukrainian).
3. Bohonis, O. M. (2018). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnykh molodshykh spetsialistiv hotelnogo ta restorannoho servisu v profesiinomu koledzhi [Formation of economic competence of future junior specialists in hotel and restaurant service in a professional college]. Candidate's thesis. Kyiv. Retrieved from https://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_BOGONIS_pas.pdf (in Ukrainian).
4. Burlaienko, T. I. (2013). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnykh menedzheriv osvity zasobamy ihrovykh form navchannia [Formation of economic competence of future education managers by means of game-based learning]. Candidate's thesis. Kyiv. (in Ukrainian).
5. Viter, S. A. (2014). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti molodshykh spetsialistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky v ahrotekhnichnykh koledzhakh [Formation of economic competence of junior specialists in the process of professional training in agrotechnical colleges]. Candidate's thesis. Kyiv. Retrieved from <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/befb6ba9-ca96-4be2-90ae-a8ddad97ac33/content> (in Ukrainian).
6. Vu Minli. (2023). Ekonomichna kompetentnist suchasnoho pedahoha: sutnist i chynnyky formuvannia [Economic competence of a modern teacher: essence and factors of formation]. *Innovatsiina pedahohika*. Issue 61(1). 129–132. Retrieved from https://www.innovpedagogv.od.ua/archives/2023/61/part_1/25.pdf (in Ukrainian).
7. Babenko, A. et al. (2013). Ekonomichnyi terminolohichnyi slovnyk-dovidnyk [Economic terminological dictionary-reference]. Dnipro (in Ukrainian).
8. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: teoretychni zasady i praktyka realizatsii (2014) [Competence-based approach in education: theoretical foundations and practice of implementation]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy (in Ukrainian).
9. Kondratenko, T. V. (2019). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv tekhnolohii u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of economic competence of future technology teachers in the process of professional training]. Candidate's thesis. Hlukhiv. Retrieved from <https://uacademic.info/ua/document/0419U000709> (in Ukrainian).
10. Morozova, M. M. (2018). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti studentiv humanitarnykh spetsialnostei [Formation of economic competence of students of humanities specialties]. Candidate's thesis. Starobilsk. Retrieved from <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3172> (in Ukrainian).
11. Moskov, V. A. (2017). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnykh kvalifikovanykh robitnykiv budivelnogo profilu [Formation of economic competence of future skilled workers in the construction field]. Candidate's thesis. Vinnytsia. Retrieved from <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U000035/> (in Ukrainian).
12. Naboka, O. H. (2012). Profesiino-orientovani tekhnolohii navchannia u pidhotovtsi maibutnykh ekonomistiv [Professionally oriented learning technologies in training future economists]. Sloviansk (in Ukrainian).
13. Pro vyshchu osvitu (2014) [On higher education: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian).
14. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei (2022) [On approval of the list of fields of knowledge and specialties]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2022-%D0%BF> (in Ukrainian).
15. Pro osvitu (2017) [On education: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (in Ukrainian).
16. Sikoraka, L. A. (2020). Formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnykh kvalifikovanykh robitnykiv mashynobudivnogo profilu [Formation of economic competence of future skilled workers in mechanical engineering]. Candidate's thesis. Vinnytsia. Retrieved from https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2020/Sikoraka_L_A/dis.pdf (in Ukrainian).
17. Bilodid, I. (Ed.). (1973). Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv (in Ukrainian).
18. Standart vyshchoi osvity Ukrainy (2020) [Higher education standard of Ukraine: specialty 076 Entrepreneurship, trade and exchange activity]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha->

- [osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/07/076-pidpryyemnytstvo-torhivlya-birzhova-diyalnist-bakalavr.pdf](https://osvita.zatverdzeni%20standarty/2020/07/076-pidpryyemnytstvo-torhivlya-birzhova-diyalnist-bakalavr.pdf)
(in Ukrainian).
19. Khrykov, Ye. M. (2017). Metodolohiia pedahohichnoho doslidzhennia [Methodology of pedagogical research]. Kharkiv (in Ukrainian).
 20. Shepetiak, O. M. (2015). Lohika [Logic]. Kyiv (in Ukrainian).
 21. Apea, C. et al. (2023). Financial Literacy in the Twenty-First Century. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0360-8_1
 22. OECD. (n.d.). Education and Skills. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/topics/education-and-skills.html>
 23. Pan, H., Wang, G., Gao, W., & Liu, X. (2025). Vocational education, skill formation and social development. *Education Sciences*, 15(1), 107. <https://doi.org/10.3390/educsci15010107>
 24. Rehman, K., & Mia, M. A. (2024). Determinants of financial literacy: a systematic review and future research directions. *Future Business Journal*, 10, 75. <https://doi.org/10.1186/s43093-024-00365-x>
 25. Seeber, S. (2017). Economic competencies and situation-specific commercial competencies. *Citizenship, Social and Economics Education*, 15(3), 162–182. <https://doi.org/10.1177/2047173417695275>
 26. UNESCO-UNEVOC. (2020). Trends in new qualifications and competencies for TVET. Retrieved from https://unevoc.unesco.org/pub/bilt_trends_mapping_study.pdf

| Матеріал надійшов до редакції: 03.04.2026 р. | Прийнято до друку: 09.05.2026 р. | Опубліковано: 29.05.2026 р. |

”

Мордовцева Н. Виховання діджитал-культури здобувачів освіти як один із ключових чинників формування інноваційної та дослідницької компетентностей. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 5. С. 85-90. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i5-010>.

Mordovtseva N. Vykhovannia didzhytal-kultury zdobuvachiv osvity yak odyin iz kliuchovykh chynnykiv formuvannia innovatsiinoi ta doslidnytskoi kompetentnosti [Education of digital culture of students as one of the key factors in forming innovative and research competence]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka - Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 5. S. 85-90. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i5-010>.

УДК 378.147:004.9:316.6

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i5-010

Наталія МОРДОВЦЕВА

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1827-9404>
mordovcevanv@gmail.com

ВИХОВАННЯ ДІДЖИТАЛ-КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ОДИН ІЗ КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Анотація. У статті досліджено проблему виховання діджитал-культури здобувачів освіти як один із потенційно значущих чинників формування інноваційної та дослідницької компетентностей, що набуває актуальності в умовах цифрової трансформації суспільства, модернізації освітнього середовища та зростання вимог до підготовки сучасного фахівця. Аналіз науково-педагогічної, психологічної та спеціальної літератури засвідчує наявність стійкого інтересу дослідників до питань цифрової грамотності, цифрової компетентності та цифровізації освіти, водночас простежується певна недостатність уваги до розкриття виховного потенціалу діджитал-культури у контексті формування інноваційної та дослідницької компетентностей здобувачів освіти.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей виховання діджитал-культури здобувачів освіти як одного із важливих чинників формування інноваційної та дослідницької компетентностей. Уточнено зміст поняття «діджитал-культура» та окреслено її основні структурні компоненти. Підкреслюється, що сформованість діджитал-культури може виступати передумовою розвитку здатності до творчого мислення, продукування нових ідей тощо.

Зазначається, що діджитал-культура певною мірою пов'язана з розвитком дослідницької компетентності через формування навичок пошуку, критичного аналізу, систематизації інформації, використання електронних ресурсів і дотримання принципів академічної доброчесності. Окреслено педагогічні умови, за яких виховання діджитал-культури здобувачів освіти може бути більш ефективним, зокрема інтеграцію цифрових технологій в освітній процес, створення безпечного цифрового середовища, розвиток критичного мислення, а також активізацію проєктної та дослідницької діяльності. Наголошено на доцільності гармонійного поєднання технологічного та виховного компонентів цифровізації освіти. Перспективи подальших досліджень пов'язано з подальшим теоретичним опрацюванням та можливим експериментальним вивченням моделей формування діджитал-культури здобувачів освіти в умовах використання штучного інтелекту та змішаного навчання.

Ключові слова: виховання діджитал-культури; здобувачі освіти; інноваційна компетентність; дослідницька компетентність; цифрові технології; змішане навчання; цифровізація освіти; діджитал-технології.

Nataliia MORDOVITSEVA

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1827-9404>
mordovcevanv@gmail.com

EDUCATION OF DIGITAL CULTURE OF STUDENTS AS ONE OF THE KEY FACTORS IN FORMING INNOVATIVE AND RESEARCH COMPETENCE

Abstract. The article explores the problem of educating digital culture of education seekers as one of the potentially significant factors in the formation of innovative and research competencies, which is becoming relevant in the context of the digital transformation of society, modernization of the educational environment and increasing requirements for the training of a modern specialist. An analysis of scientific and pedagogical, psychological and special literature indicates the presence of a steady interest of researchers in the issues of digital literacy, digital competence and digitalization of education, while at the same time there is a certain lack of attention to revealing the educational potential of digital culture in the context of the formation of innovative and research competencies of education seekers.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the features of educating digital culture of education seekers as one of the important factors in the formation of innovative and research competencies. The content of the concept of "digital culture" is specified and its main structural components are outlined. It is emphasized that the formation of digital culture can be a prerequisite for the development of the ability to think creatively, generate new ideas etc.

It is noted that digital culture is to some extent related to the development of research competence through the formation of search skills, critical analysis, information systematization, use of electronic resources and adherence to the principles of academic integrity. The pedagogical conditions under which the education of digital culture of education seekers can be more effective are outlined, in particular, the integration of digital technologies into the educational process, the creation of a safe digital environment, the development of critical thinking, as well as the activation of project and research activities. The expediency of a harmonious combination of technological and educational components of the digitalization of education is emphasized. Prospects for further research are related to further theoretical elaboration and possible experimental study of models of formation of digital culture of education seekers in the conditions of using artificial intelligence and blended learning.

Keywords: education of digital culture; education seekers; innovation competence; research competence; digital technologies; blended learning; digitalization of education; digital technologies.